

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Zijn alle gezinnen gelijk? Een nadere analyse van de voorstellen van de Staatscommissie Herijking Ouderschap over de juridische verankering van het meerouderschap

Vonk, M.J.

Citation

Vonk, M. J. (2017). Zijn alle gezinnen gelijk? Een nadere analyse van de voorstellen van de Staatscommissie Herijking Ouderschap over de juridische verankering van het meerouderschap. *Ars Aequi*, 66(10), 790-795. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/56139>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/56139>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ZIJN ALLE GEZINNEN GELIJK?

Een nadere analyse van de voorstellen van de Staatscommissie Herijking Ouderschap over de juridische verankering van het meerouderschap

Machteld Vonk*

De Staatscommissie Herijking Ouderschap heeft eind 2016 in haar rapport *Kind en ouders in de 21ste eeuw* voorgesteld om het maximum aantal juridische ouders met ouderlijk gezag te verhogen van twee naar vier voor kinderen die in een zogeheten 'intentioneel meeroudergezin' worden geboren. Dit artikel kijkt kritisch naar dit voorstel en de hierover ontstane discussie: is het invoeren van meerouderschap een goed idee?

1 Inleiding

Op 6 december 2016 heeft de Staatscommissie Herijking Ouderschap (hierna: Staatscommissie) haar rapport *Kind en ouders in de 21ste eeuw* gepubliceerd.¹ Het rapport bevat een groot aantal aanbevelingen om het huidige familierecht aan te passen aan recente maatschappelijke ontwikkelingen. Zo beveelt de Staatscommissie aan om het maximum aantal juridische ouders met ouderlijk gezag te verhogen van twee naar vier voor kinderen die in een zogeheten 'intentioneel meeroudergezin' worden geboren.² Een intentioneel meeroudergezin is een gezin waarin meer dan twee personen voorafgaand aan de conceptie van een kind afspreken het kind gezamenlijk op te voeden en te verzorgen. Dit voorstel van de Staatscommissie is vooruitstrevend, maar Nederland zal niet het eerste land zijn met een dergelijke regeling, mocht deze aanbeveling in wetgeving worden omgezet. Zo is bijvoorbeeld op 29 november 2016, een week voor de publicatie van het rapport van de Staatscommissie, in Ontario, Canada, een wet met de welluidende naam *All Families are Equal Act*³ aangenomen, waarin onder meer wordt geregeld dat een kind tot maximaal vier juridische ouders kan hebben. Ontario is niet de eerste provincie in Canada die meerouderschap mogelijk maakt. In British Columbia is het al sinds maart 2013 mogelijk

om meer dan twee ouders op de geboorteakte van een kind te vermelden.⁴ De drijvende kracht achter de wetgeving in beide Canadese provincies is het recht op gelijke behandeling, zoals dat is opgenomen in sectie 15 van de Canadian Charter of Rights and Freedoms. Ontario en British Columbia zijn naar mijn weten de enige twee jurisdicties met wetgeving waarin meerouderschap expliciet mogelijk is gemaakt, maar er is daarnaast een aantal andere jurisdicties waar op grond van rechterlijke uitspraken meer dan twee ouders op een geboorteakte kunnen worden opgenomen: de Canadese provincie Alberta,⁵ Brazilië,⁶ Argentinië,⁷ Californië,⁸ Nevada⁹ en nog een aantal andere staten in de VS.¹⁰ De Australische Family Law Council heeft in 2014 voorgesteld om het familierecht zodanig aan te passen dat een kind dat door meer dan twee ouders wordt opgevoed ook meer dan twee ouders kan hebben,¹¹ en ook bij onze zuiderburen is de optie om meerouderschap juridisch mogelijk te maken aan de orde geweest.¹² In dit artikel zal ik de voorstellen van de Staatscommissie op het gebied van meerouderschap analyseren. Hiertoe zal ik de aanbevolen regeling eerst kort uiteenzetten. Vervolgens zal ik zowel de positieve als de negatieve reacties uit de wetenschap en de praktijk bespreken, waarna ik in de conclusie mijn eigen mening zal geven.

* Dr. M.J. Vonk is universitair docent en Meijers Research Fellow Familie- en jeugdrecht bij de Afdeling Jeugdrecht van de Universiteit Leiden.

1 *Kind en ouders in de 21ste eeuw. Rapport van de Staatscommissie Herijking Ouderschap* (hierna: Rapport), Den Haag 2016.

2 Rapport, aanbeveling 35, p. 434.

3 www.ontario.ca/laws/statute/S16023.

4 Zie voor meer informatie over deze wet: M.J. Vonk, 'Nieuws uit het westen: meerouderschap en draagmoederschap in British Columbia', *Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht* 2015/27, en M.J. Vonk, *Rapport naar aanleiding van vragen van de Staatscommissie Plus rapport Staatscommissie Herijking Ouderschap over het meerouderschap in British Columbia Canada*, februari 2015, www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/07/rapport-naar-aanleiding-van-vragen-van-de-staatscommissie-herijking-ouderschap-over-het-meerouderschap-in-british-columbia-canada.

5 D.W.H. v D.J.R., 2011 ABQB 608, supplemental reasons 2011 ABQB 791 [DWH QB], aff'd 2013 ABCA 240, 280 DLR (4th) 90 [DWH CA]. Zie voor meer informatie het eerder genoemde rapport over British Columbia.

6 www.bbc.com/news/world-latin-america-29195890.

7 www.argentinaindependent.com/currentaffairs/latest-news/newsfromargentina/first-baby-registered-with-three-parents-in-argentina/.

8 www.nbcnews.com/feature/nbc-out/modern-family-more-courts-allowing-three-parents-one-child-n774031.

9 [St. Mary v. Damon, 309 P3d 1027(2013)] Deze uitspraak van de Nevada Supreme Court suggereert dat een kind meer dan twee ouders kan hebben.

Een intentioneel meeroudergezin is een gezin waarin meer dan twee personen voorafgaand aan de conceptie van een kind afspreken het kind gezamenlijk op te voeden en te verzorgen

10 In ieder geval New Jersey en District of Columbia. In Louisiana, Oregon, Alaska en Massachusetts is adoptie door een derde ouder mogelijk. In Italië bestaat overigens ook al heel lang de mogelijkheid voor een stiefouder om kinderen van zijn echtgenote te adopteren zonder dat daarmee het juridisch ouderschap van de oorspronkelijke juridische vader wordt aangetast. Law No. 184 of 4 May 1983, art. 44 onder b, www.commissioneadozioni.it/media/66415/law%20184%20_1983%20_%20rev.pdf. Zie ook S. Patti et al., *Italian report on Parental Responsibilities*, Commission on European Family Law, antwoord op vraag 27(a) <http://ceflonline.net/country-reports-for-italy/>.

11 (Australian) Family Law Council, *Report on Parentage and the Family Law Act*, december 2013, p. 1-35, www.ag.gov.au/FamiliesAndMarriage/FamilyLawCouncil/Documents/family-law-council-report-on-parentage-and-the-family-law-act-december2013.pdf.

12 I. Boone, 'Meerouderschap en meer-oudergezag: raakt Nederland de tel kwijt?', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2017/27.

13 Rapport, Hoofdstuk 1 Belangen en rechten van het kind.

14 Rapport, p. 375-376: de zeven kernen van goed ouderschap zijn de volgende: (1) een onvoorwaardelijk persoonlijk commitment, (2) continuïteit in de opvoedingsrelatie, (3) verzorging en zorg voor lichamelijk welzijn, (4) opvoeding tot zelfstandigheid en sociale en maatschappelijke participatie, (5) het organiseren en monitoren van de opvoeding in het gezin, de school en het publieke domein, (6) de vorming van de afstammingsidentiteit en (7) de zorg voor contact- en omgangsmogelijkheden met voor het kind belangrijke personen, onder wie de andere ouder.

15 Zie voor een overzicht van rechten en plichten verbonden aan het juridisch ouderschap P. Vlaardingerbroek et al., *Hedendaags personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 219-221.

16 Art. 1:247 lid en lid 2 BW.

17 Art. 7:450 lid 2 BW.

18 Zie het voorgestelde art. 1:202 lid 2 BW (Rapport, p. 499).

19 Zie bijvoorbeeld S. Coster, *De wens en de vaders*, Amsterdam: Uitgeverij L.J. Veen 2012.

20 Er zijn zeker ook andere meerouderconstructies mogelijk, maar dit lijken de meest voorkomende te zijn op dit moment, zo blijkt uit gesprekken die ik heb gevoerd met professionals die met (toekomstige) meeroudergezinnen werken. Cijfers over deze gezinnen zijn niet voorhanden, zoals ook uit het Rapport blijkt (Rapport, p. 67).

21 Zie het voorgestelde art. 1:203 BW (Rapport, p. 501).

2 Hoe ziet de aanbevolen regeling van het meerouderschap er uit?

Vernieuwend als het voorstel is van de Staatscommissie om meerouderschap mogelijk te maken, nieuw is het dus niet. Maar wat stelt de Staatscommissie nu eigenlijk voor en wat voor voorwaarden zijn er volgens de aanbevelingen aan het tot stand komen van meerouderschap verbonden? Allereerst is het van belang te melden dat de Staatscommissie met dit voorstel niet over één nacht ijs is gegaan; er is uitgebreid gekeken naar de belangen en rechten van kinderen die in de context van ouder-kind-relaties van belang zijn¹³ en er zijn kernen van goed ouderschap geformuleerd die van belang zijn voor het verder ontwikkelen van het familierecht.¹⁴

Wat betreft de regeling voor meerouderschap beveelt de Staatscommissie aan dat een kind in een intentioneel meeroudergezin bij de geboorte maximaal vier juridische ouders met gezag kan hebben indien aan een aantal voorwaarden is voldaan. Voordat ik op deze voorwaarden inga, is het zinvol kort te kijken naar de vraag waarom het eigenlijk van belang is voor deze intentionele meerouders om juridisch ouder met gezag te zijn met betrekking tot de kinderen die zij samen krijgen en opvoeden. Allereerst is het juridisch ouderschap van belang omdat dit een juridische ouder-kind-relatie creëert, waardoor een kind bijvoorbeeld van rechtswege van een ouder kan erven, de nationaliteit van de ouder kan verkrijgen en recht heeft op levensonderhoud ten opzichte van deze ouder – om maar een paar voorbeelden te noemen.¹⁵ Daarnaast creëert deze afstammingsrelatie bloedverwantschap, waardoor het kind ook een juridische band krijgt met de familie van de ouders, zoals bijvoorbeeld de ouders en broers en zussen van de ouder, maar ook met de andere kinderen van deze ouder.

Het hebben van gezag is van belang, omdat de ouder daarmee juridisch handen en voeten kan geven aan de dagelijkse verzorging van het kind. Zoals in de wet staat omvat het ouderlijk gezag de plicht en het recht van een ouder zijn minderjarige kind te verzorgen en op te voeden. Dit omvat onder meer de zorg en verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van het kind, alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid.¹⁶ Als een ouder gezag heeft, kan hij of zij beslissen over de woonplaats van het kind, de medische behandeling van het kind en de schoolkeuze, om enkele voorbeelden te noemen. De ouders die samen het gezag hebben, dragen samen de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding

van het kind en moeten elkaar over belangrijke beslissingen over het kind raadplegen. Een voorbeeld van een situatie die door meerouders genoemd wordt waarin het hebben van gezag essentieel is, is bijvoorbeeld wanneer een ouder zonder gezag met een kind op reis is en het kind in het ziekenhuis belandt. De ouder zonder gezag kan dan geen toestemming geven voor een medische behandeling.¹⁷

De Staatscommissie beveelt aan dat een kind in een intentioneel meeroudergezin bij de geboorte maximaal vier juridische ouders met gezag kan hebben indien aan een aantal voorwaarden is voldaan

Zoals gezegd is het voor de toepasselijkheid van de voorgestelde regeling voor meerouderschap vereist dat aan een aantal voorwaarden is voldaan. Zo is de door de Staatscommissie voorgestelde regeling ten eerste alleen toegankelijk voor de volgende personen: de geboortemoeder en haar eventuele partner, en de zaad/eiceldonor en zijn of haar partner.¹⁸ De meest voorkomende van dit soort meerouderconstructies zijn op dit moment waarschijnlijk de volgende: a) een alleenstaande geboortemoeder die samen met de biologische vader en zijn (mannelijke) partner een kind krijgt en opvoedt,¹⁹ b) een biologische vader die samen met de geboortemoeder en haar (vrouwelijke) partner een kind krijgt en opvoedt, of c) een lesbisch stel en een homopaar die met z'n vieren een kind opvoeden, waarbij een van de vrouwen de geboortemoeder is en een van de mannen de biologische vader.²⁰

Al deze gezinnen zouden onder de voorgestelde regeling kunnen vallen als ze aan de volgende voorwaarden voldoen: ze moeten voor de conceptie van het kind een meerouder-schapsovereenkomst opstellen waarin zij in ieder geval afspraken maken over de volgende onderwerpen:

- de verdeling van zorg- en opvoedingstaken en/of het recht op, of de verplichting tot, omgang;
- de hoofdverblijfplaats van het kind;
- de achternaam van het kind;
- de wijze waarop het kind zal worden geïnformeerd over zijn/haar ontstaansgeschiedenis;
- verdeling van kosten van de verzorging en opvoeding;
- de informatie- en consultatieregeling; en
- de evaluatie van de overeenkomst en de wijze waarop afspraken kunnen worden gewijzigd.²¹

Deze overeenkomst moeten zij vervolgens voor de conceptie van het kind voorleggen aan de rechter met het verzoek toestemming te verlenen tot het opmaken van akten van aanvaarding van het ouderschap van meer dan twee personen

door de ambtenaar van de burgerlijke stand. De rechter zal toestemming verlenen indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de betrokkenen stemmen allen in met het opmaken van de akten van aanvaarding van het ouderschap van meer dan twee personen;
- de betrokkenen mogen krachtens artikel 1:41 BW een huwelijk of geregistreerd partnerschap met elkaar aangaan;
- de betrokkenen zullen gezamenlijk niet meer dan twee huishoudens vormen;
- het verzoek tot toestemming tot opmaken van de akten bevat een door alle betrokkenen ondertekende meerouderschapsovereenkomst;
- de geboortemoeder is nog niet zwanger;
- het belang van het kind verzet zich niet tegen de toestemming (het is de bedoeling dat er standaard een bijzondere curator wordt benoemd die vanuit het belang van het kind naar de overeenkomst kijkt en de rechter adviseert²²);
- het kind zal als gevolg van de aanvaarding niet meer dan vier ouders hebben.²³

Er worden twee specifieke gevallen beschreven wanneer de meerouderschapsovereenkomst kennelijk niet in het belang van het kind wordt geacht te zijn, namelijk wanneer de overeenkomst niet de onderdelen bevat zoals genoemd in het voorgestelde artikel 1:203 BW (zie hierboven) of de overeenkomst anderszins onzorgvuldig tot stand is gekomen en als niet ten minste twee van de betrokkenen de geboortemoeder en de genetisch ouder van het kind zijn. Als aan alle voorwaarden is voldaan en de rechter zijn toestemming tot het opmaken van de akten van aanvaarding heeft gegeven, kunnen de betrokkenen na de conceptie, maar voor de geboorte van het kind naar de burgerlijke stand om de betreffende akten op te laten maken, waarmee ze allen vanaf het moment van de geboorte van het kind juridisch ouder zijn en gezag over het kind uitoefenen.²⁴

Voor een tweede of derde gezamenlijk kind is de eis dat de meerouders maximaal twee huishoudens vormen geen grond meer om toestemming te weigeren. Waarom de Staatscommissie tot deze versoepeling is gekomen wordt uit het rapport niet duidelijk

Als de meerouders na verloop van tijd nog een gezamenlijk kind willen krijgen, is een nieuwe overeenkomst en een nieuwe rechterlijke beslissing noodzakelijk. Voor een tweede of derde gezamenlijk kind is de eis dat de meerouders maximaal twee huishoudens vormen geen grond meer om toestemming te weigeren. Zijn de

geboortemoeder en haar partner bijvoorbeeld uit elkaar en zijn de meerouders nu over drie huishoudens verdeeld, dan kunnen zij nog wel een gezamenlijk tweede of derde kind krijgen. Waarom de Staatscommissie tot deze versoepeling van de tweehuishoudensregel is gekomen wordt uit het rapport niet duidelijk. Dat roept bij mij vragen op, vooral omdat er specifiek wordt verwezen naar onderzoek over het opgroeien in twee huishoudens en de consequenties hiervan voor kinderen, maar niet over het opgroeien in drie huishoudens.²⁵

Aangezien voor de conceptie van het kind aan de eisen die aan het meerouderschap worden gesteld moet zijn voldaan (afgezien van het daadwerkelijk laten opmaken van de akten van aanvaarding van het ouderschap door meer dan twee personen), zou de regeling alleen toegankelijk zijn voor nieuwe meeroudergezinnen. Voor reeds bestaande gezinnen biedt dit geen oplossing. Voor deze gezinnen zou de door de Staatscommissie aanbevolen mogelijkheid tot het invoeren van eenvoudige adoptie een mogelijkheid zijn. Bij een dergelijke eenvoudige adoptie zouden de rechten van bestaande ouders intact blijven en wordt eenvoudigweg een extra ouder toegevoegd met een maximum van vier ouders in totaal.²⁶

Sinds de verschijning van het rapport van de Staatscommissie is er veel discussie over het meerouderschap. Het standpunt van het toenmalige kabinet was positief, maar uit de praktijk en de wetenschap komen sterk wisselende reacties

3 De lopende discussie

Sinds de verschijning van het rapport van de Staatscommissie is er veel discussie over het meerouderschap. Er is zowel lof als kritiek voor aanbeveling 35 uit het rapport. Het standpunt van het toenmalige kabinet was positief,²⁷ maar uit de praktijk en de wetenschap komen sterk wisselende reacties. Tijdens het rondetafelgesprek dat op 18 mei 2017 door de vaste commissie van Veiligheid en Justitie was belegd, kwamen bijvoorbeeld uiteenlopende reacties naar voren.²⁸ De Vereniging voor Familierechtadvocaten en Scheidingsbemiddelaars (VFAS) stelt dat het een grote vooruitgang zou betekenen voor kinderen en ouders in deze gezinnen, maar tekent daarbij wel aan dat de potentiële ouders bij het opstellen van hun meerouderschapsovereenkomst door gespecialiseerde professionals begeleid moeten worden, zodat partijen tot een weloverwogen beslissing kunnen komen.²⁹ Ook de Kinderombudsman ziet dat een kind belang kan hebben bij het hebben van meer dan twee juridische ouders en dat het goed is om dit wet- telijk te regelen.

22 '[O]m de belangen van toekomstige kinderen te verwoorden en te behartigen benoemt de rechter een bijzondere curator' (Rapport, aanbeveling 35, p. 434).

23 Zie het voorgestelde art. 1:202 lid 2, onder b-h BW (Rapport, p. 499).

24 '[D]e juridische vormgeving van het meerouderschap (dus meerouderschapsovereenkomst, rechterlijke goedkeuring en akten van aanvaarding van het ouderschap) moet gereed zijn uiterlijk op het tijdstip van de geboorte van het kind; na dat tijdstip kan het juridisch meerouderschap alleen nog via de weg van de eenvoudige adoptie met de daarbij behorende voorwaarden tot stand komen' (Rapport, aanbeveling 35, p. 434).

25 Rapport, p. 150. 'In een consensusrapport van 110 ervaren onderzoekers en klinici was een van de conclusies dat voor de meeste jonge kinderen het hebben van twee huishoudens als wisselende woonplek zowel positieve als negatieve effecten kan hebben, waarbij de positieve effecten in de meerderheid zijn.' De Staatscommissie verwijst hier naar R.A. Warshak, 'Social science and parenting plans for young children: a consensus report', *Psychology, Public Policy, and Law* 2014/20, afl. 1, p. 46-67.

26 Zie de voorgestelde art. 1:214-1:216 BW (Rapport, p. 514-519).

27 Kabinetsreactie op rapport *Kind en ouder in de 21ste eeuw* van de Staatscommissie Herijking Ouderschap d.d. 7 december 2016: 'Met de Staatscommissie ben ik van oordeel dat meerouderschap en meeroudergezag mogelijk gemaakt dient te worden. Het familierecht dient zich aan te passen aan de maatschappelijke ontwikkeling waarbij in toenemende mate kinderen door meer dan twee ouders worden opgevoed en verzorgd. De voorwaarden die de Staatscommissie stelt aan meerouderschap en meeroudergezag komen mij *a prima vista* redelijk voor, hoewel deze uiteraard nog nadere uitwerking behoeven.'

28 Rondetafelgesprek/Hoorzitting Rapport Staatscommissie Herijking Ouderschap 18 mei 2017, www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2017A00203

29 Position paper VFAS ten behoeve van het Rondetafelgesprek d.d. 18 mei 2017 www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2017A00203.

'Wel is het van belang dat hier niet lichtvaardig toe wordt besloten, want het betekent niet alleen erkenning van alle opvoedende ouders van hun rol en van de rechten voor het kind richting die ouders. Het betekent ook uitbreiding van het aantal personen dat mee moeten beslissen over alles wat het kind aangaat.'³⁰

Dit laatste punt, de uitbreiding van het aantal personen dat mag of moet beslissen over zaken die het kind aangaan is voor velen een struikelblok, omdat men bang is voor een toename van het aantal conflicten over zaken die onder het ouderlijk gezag vallen als meer dan twee mensen daarover moeten meebeslissen.³¹ Men stelt dat twee ouders er vaak al niet uitkomen, zeker als ze van elkaar zijn gescheiden, laat staan dat drie of vier ouders overeenstemming zouden kunnen bereiken. En dat betekent mogelijk een toename van het aantal conflicten dat aan de rechter wordt voorgelegd want, zo stelt Weijers: 'Gezag biedt immers de mogelijkheid, en is uiteindelijk ook gemotiveerd door de mogelijkheid, om zaken binnen de verzorgings- en opvoedingsrelatie af te dwingen.'³² Er zijn uit de praktijk ook tegengeluiden te horen wat betreft de mogelijke toename van conflicten, zo stelt Faassen in het Nederlands Dagblad dat het hier niet gaat om een regeling

'waarbij je op een maandagmiddag even kunt besluiten om gevierden een kind op te gaan voeden: het bevat een zorgvuldig begeleide procedure (gebaseerd op de in het rapport gemelde zeven pijlers van goed ouderschap) waarbij al vóór de conceptie de belangen van het kind worden gewaarborgd. Er is een verplichte inschakeling van een bijzonder curator die de belangen van het kind bewaakt en een uitgebreide toetsing door de rechter.'³³

Er kleeft een zeker risico aan het invoeren van meerouderschap, maar dat kleeft er wat mij betreft net zo goed voor de betrokken kinderen aan het juridisch negeren van het bestaan van meeroudergezinnen

Foto: Manon Heinsman
© Ars Aequi

30 Position paper Kinderombudsman ten behoeve van het Rondetafelgesprek d.d. 18 mei 2017 www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2017A00203

31 Zie bijvoorbeeld de *position papers* van Hoksbergen, Weijers en Quick-Schuit ten behoeve van het Rondetafelgesprek d.d. 18 mei 2017 www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2017A00203

32 Position paper Weijers ten behoeve van het Rondetafelgesprek d.d. 18 mei 2017 www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2017A00203

33 www.rd.nl/opinie/meerouderkind-verdient-goede-regeling-1.1360329.

34 Rapport, p. 151-152.

35 M.V. Antokolskaia et al., *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders?*, Den Haag: WODC 2014, p. 96.

36 Zie hierover ook M.J. Vonk, *Children and their parents: a comparative study of the legal position of children with regard to their intentional and biological parents in English and Dutch Law*, Antwerpen/Oxford: Intersentia 2017, p. 182-208.

Ik denk dat goed overdacht juridisch meerouderschap niet noodzakelijkerwijs tot meer conflicten hoeft te leiden. Het kan ook zijn dat het conflict-oplossend vermogen binnen een juridisch erkend meeroudergezin toeneemt, zoals de Staatscommissie aangeeft,³⁴ maar uiteindelijk weten we dit niet zeker. Uit recent WODC-onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie blijkt dat in Engeland na invoering van de mogelijkheid tot meeroudergezag 'geen noemenswaardige conflictverhoging is gesignaleerd'.³⁵ Daarbij wordt wel aangetekend dat het gezag in Engeland 'in feite weinig gezamenlijk is', omdat gezagsdragers veel meer beslissingen in hun eentje mogen nemen.³⁶ Over de gevolgen van meerouderschap in de in de inleiding genoemde jurisdicties zijn nog geen gegevens bekend. Er kleeft dus een zeker risico aan het invoeren van meerouderschap, maar dat kleeft er wat mij betreft net zo goed voor de betrokken kinderen aan het juridisch negeren van het bestaan van meeroudergezinnen. Voor de vraag wat er gebeurt als er niets wordt geregeld voor bestaande en toekomstige meeroudergezinnen is in de discussie aanzienlijk minder aandacht. Het is daarom zinvol om eens te kijken hoe de zaken voor deze gezinnen nu zijn geregeld.

In een enkel geval kunnen drie personen het juridisch ouderschap en het gezag onderling verdelen binnen de kaders van de huidige wetgeving. Dit geldt alleen voor de duomoeders die zijn gehuwd of een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan en gebruik hebben gemaakt van een bekende donor die ook graag een rol als ouder op zich wil nemen.³⁷ De duomoeders krijgen automatisch het gezamenlijke gezag³⁸ en de bekende donor kan na de geboorte het kind erkennen met toestemming van de geboortemoeder.³⁹ Zo hebben drie mensen verschillende rechten en plichten ten opzichte van het kind: de geboortemoeder is juridisch ouder en heeft het gezamenlijk gezag met haar echtgenote of geregistreerd partner die geen juridisch ouder is. De bekende donor is juridisch ouder maar heeft geen gezag.⁴⁰ Het kind heeft een andere juridische band met ieder van de volwassenen die betrokken is bij zijn leven. De geboortemoeder heeft alle rechten en plichten van een 'ouder', de duomoeder en de juridische vader hebben allebei een deel van de rechten en plichten. Mochten de vrouwen uit elkaar gaan, dan blijft het gezamenlijk ouderlijk gezag in stand en blijft ook de juridische vader in beeld, al heeft ieder een andere rol. De eventuele partner van de juridische vader heeft in dit soort constructies geen juridische band met het kind, ook al is hij vanaf het begin van het traject betrokken geweest bij het meeroudergezin. Zijn enige mogelijkheid is een verzoek tot het vaststellen van een omgangsregeling als een derde met een nauwe persoonlijke betrekking met het kind als er onenigheid ontstaat.⁴¹

Voor de vraag wat er gebeurt als er niets wordt geregeld voor bestaande en toekomstige meeroudergezinnen is in de discussie aanzienlijk minder aandacht

De overige meeroudergezinnen kunnen van deze 'tussenoplossing' geen gebruik maken, en de 'ouders' die geen juridische relatie hebben met het kind kunnen zich in geval van conflicten slechts op artikel 8 EVRM beroepen om het door de dagelijkse zorg ontstane gezinsleven te beschermen (of een omgangsregeling te laten vaststellen). Juridisch gezien hebben deze 'ouders' geen inspraak in de opvoeding van het kind. Bovendien ontstaat er mogelijk geen gelijke band tussen broertjes en zusjes, bijvoorbeeld in het geval een moeder samen met een mannenpaar kinderen opvoedt. Stel, man A is de juridische en biologische vader van kind A en zijn partner, man B, is de juridische en biologische vader van kind B. De vaders oefenen over 'hun' kind gezamenlijk gezag uit met de moeder. Als de mannen uit elkaar gaan, rijst de vraag of hun band met het kind waarvan zij niet de juridische

ouder zijn in stand blijft, ze hebben immers juridisch nooit gezamenlijk verantwoordelijkheid gehad voor beide kinderen. Het kan dan gebeuren dat de beide kinderen gezamenlijk de helft van de tijd bij hun moeder doorbrengen en de andere helft zonder elkaar bij hun respectievelijke vaders. Ze verliezen in dat geval niet alleen een ouder, maar ook een broertje of zusje voor een deel van de tijd.⁴² Kortom, meeroudergezinnen bestaan, maar hun positie is niet in het recht verankerd en dit kan voor de kinderen en de meerouders problemen opleveren. Dit alleen is reden genoeg om te kijken naar een manier waarop de band tussen het kind in een meeroudergezin en de verschillende meerouders juridisch vorm kan krijgen en dat is precies wat de Staatscommissie Herijking Ouderschap heeft gedaan.

Meeroudergezinnen bestaan, maar hun positie is niet in het recht verankerd en dit kan voor de kinderen en de meerouders problemen opleveren

4 Ten slotte

Als we de discussies over het al dan niet regelen van meerouderschap serieus willen voeren, moeten we ook kijken naar wat het voor de gezinnen van deze kinderen betekent als we meerouderschap niet regelen. Kinderen groeien op met meer dan twee ouders in Nederland, en ja, natuurlijk ontstaan er conflicten tussen de verschillende ouders. Zoals het nu geregeld is, zijn deze ouders voor de wet niet gelijk, maar voor het kind hoogstwaarschijnlijk wel. Het gelijkstellen van ouders en het juridisch erkennen van de band die alle betrokken ouders met het kind hebben, zou ook positief uit kunnen werken.⁴³ De afgelopen twee decennia is er veel veranderd in het familierecht om tegemoet te komen aan ontwikkelingen in de maatschappij, waarbij Nederland in Europa vaak voorop liep. Ook over een aantal van deze veranderingen, zoals de openstelling van het huwelijk, de adoptie door paren van gelijk geslacht en het duomoederschap is veel discussie geweest. Als we nu kijken naar de situatie in Europa zien we dat heel veel landen deze stappen ook hebben gezet, zoals blijkt uit het recent gepubliceerde onderzoek onder redactie van Waaldijk.⁴⁴ Net als de Staatscommissie ben ik van mening dat het tijd is voor juridische erkenning van meeroudergezinnen en ik denk dat de voorgestelde regeling genoeg waarborgen biedt om het belang van het kind te beschermen, voor zover dit mogelijk is voor de conceptie, maar dat geldt als we eerlijk zijn voor alle gevallen waarin ouders met of zonder kinderwens een kind op de wereld zetten. Met Boone vraag ik mij wel af of de voorgestelde regeling voor alle intentionele meeroudergezinnen geschikt is of dat er alsnog een groep buiten de boot valt die misschien niet het volledige gezag wil delen.⁴⁵ Dat is iets waar

37 Duomoeders worden onder het huidige recht niet van rechtswege allebei juridisch ouder als zij gebruik hebben gemaakt van een bekende donor (art. 1:198 lid 1 onder b BW). In dat geval wordt alleen de geboortemoeder van rechtswege juridisch ouder (art. 1:198 lid 1 onder a BW).

38 Art. 1:253sa lid 1 BW.

39 Art. 1:204 BW.

40 Als aanbeveling 20 van de Staatscommissie wordt overgenomen zonder dat er een regeling komt voor meerouderschap, houdt deze mogelijkheid op te bestaan. Dan wordt de duomoeder namelijk altijd automatisch juridisch ouder als zij een formele relatie met de geboortemoeder is aangegaan, ook als ze gebruik hebben gemaakt van een bekende donor. (Rapport, p. 406).

41 Art. 1:377a lid 1 BW.

42 In dit kader kan het interessant zijn om te kijken naar het recht op familie- en gezinsleven voor broertjes en zusjes op grond van art. 8 EVRM. Hierover is met name in het kader van pleegzorg het een en ander geschreven, zie bijvoorbeeld R. Feiner, 'Wie toetst de rechten van broers en zussen op samenplaatsing bij uithuisplaatsing?', *NJB* 2015/2172.

43 N. Grijmans, 'Meerouderschap leidt niet tot stijging vechtscheidingen: 3 argumenten', december 2016, <https://irp-cdn.multiscreensite.com/d2eb6736/files/uploaded/Meerouderschap%20artikel.pdf>

44 K. Waaldijk (red.), *More and more together: Legal family formats for same-sex and different-sex couples in European countries. Comparative analysis of data in the LawsAndFamilies Database* (Families and Societies working paper 75), 2017, te vinden via www.lawsandfamilies.eu.

45 Boone 2017.

⁴⁶ Zie hierover ook P. Vlaardingerbroek, 'Kind en (meer)ouderschap in de 21ste eeuw', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2017/30.

⁴⁷ Zie bijvoorbeeld de UK Children Act 1989 section 1, www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/section/1 en de Family Law Act uit British Columbia section 37(2) www.bclaws.ca/civix/document/id/complete/statreg/11025_00.

de wetgever nog eens goed naar moet kijken.⁴⁶ Daarnaast denk ik dat de rechter in geval van een conflict gebaat kan zijn bij een zogeheten 'wellfare checklist' die rechters gemotiveerd moeten aflopen als er beslissingen waarbij kinderen betrokken zijn moeten worden genomen.⁴⁷ Een dergelijke checklist kan een leidraad zijn voor de rechter in dit soort complexe gezins-situaties.

Het is duidelijk dat een meeroudergezin een complexer systeem is dan een twee- of een-oudergezin, gewoonweg omdat er meer mensen bij betrokken zijn. Het is echter ook een gezins-systeem waarin kinderen in onze hedendaagse maatschappij opgroeien. Juridische erkenning van dit type gezin doet recht aan het kind en aan het gezin en laat zien dat alle gezinnen in de ogen van het recht gelijk zijn.